

מורה או מחנך?

רועי פרדמן

פסיכולוג, ראש מסלול קידום נוער- אחיה.

מורים המתחילים את דרכם בעולם החינוך וההוראה חדורים תחושת שליחות, לצד מוטיבציה עצומה לחנך את ילדי ישראל. בתחילה הם שומעים עצה מהרב ההוא, שאומרים עליו שיש לו וותק של שלושים שנה בהוראה, "תבוא לכיתה ותביא להם כל מיני ממתקים ותראה להם שאתה איתם, ככה התלמידים יילמדו". הרב השני שיש לו קצת פחות וותק, רק עשרים ושמונה שנה, נותן עצה אחרת לגמרי: "תבוא עם פנים חתומות ותראה לתלמידים שאין סיכוי להפריע לך אתה לא הרב'ה הזה שמוותר". לאט לאט מגלים המורים החדשים, שכולם צודקים ובעצם, איש לא צודק, אין ילד שדומה לרעהו, אין כיתה הדומה לחברתה, ואין תלמוד תורה דומה לתלמוד תורה אחר.

בתחילת הכשרת המורים מתמודדים המורים עם שאלה מפתיעה, השאלה אומנם מובנית מאליה אבל התשובה הרבה פחות. המורים נשאלים "מה התפקיד שלכם כמורים?" שתיים עשרה שנה שאני מכשיר מורים ואני מופתע בכל פעם מחדש לשמוע בערך את אותה התשובה: "התפקיד שלנו זה לדאוג שכל התלמידים יודעים את החומר הנלמד."

האמנם? תקצר היריעה מלפרט מדוע תשובה זו, הגם שהיא נכונה חלקית, היא בוודאי לא העיקר בעבודתו הקדושה של מחנך ילדי ישראל. ובכותבי "מחנך", אני רואה דין אחד לרב בבוקר כמו זה של הרב המלמד אחר הצהריים שכביכול מלמד "רק" לימודי חול.

מחקרים רבים שנעשו על ידי אנשי חינוך מובילים גם על הציבור החרדי, מגלים כי כאשר שואלים אנשים צעירים את הזכור להם מתוך חווית התלמוד תורה, התשובות הם רבות ומגוונות, אבל אף פעם, בדגש על אף פעם, הם לא מציינים זיכרון של שיעור בגמרא או למידת לוח הכפל. האחד זוכר את השיחה המיוחדת עם הרב כאשר הציקו לו בכיתה, השני נזכר במבטה הרחום של המזכירה כלפיו כשנשלח לחדר המנהל על בעיות התנהגות בפעם המי יודע כמה. יש שזוכרים מקרים פחות נעימים, אבל איש לא מציינ זכירה של חומרי לימוד. זו עובדה! נצרף לכך את העובדה שבעידן של היום בו הידע נגיש לכל, ברור שאין צורך דווקא בבעלי הידע כמורים בשביל ללמד את הידע הנחוץ. אמת שתפקיד המורה זה גם ללמד איך ללמוד ואיך לגשת לסוגיה. אבל אין זה העיקר בתפקידו

התפקיד המרכזי של המורה זה להיות הדמות המחנכת של התלמיד. להוות עבורו דמות משמעותית שעליה ואותה התלמיד יוכל לחקות, להישען, לחוות ולהרגיש. מורה שחווה בעצמו את עוצמתן של דמויות מגדלות המאפשרות לתלמיד פניות ללמידה ולגדילה מבינים את עוצמת תפקידם ואת העומק הנדרש מהם בתוך העשייה החינוכית המגדלת.

המעגל הראשון:

התנגדויות שונות נשמעות לעיתים אצל מורים: האם אני יכול ומסוגל לקחת על עצמי את החוויה הרגשית של הילד?

אך כאשר הם מבינים כי העבודה הרגשית היא העבודה הרוחנית - **המעגל הראשון של התפתחותם של המורים בהכשרה הושלם.**

לאחר מעגל ההתפתחות הראשון של המורה אשר התעסק בשאלת ה"מה" "מה תפקידי כמחנך" מגיע מעגל ההתפתחות השני, אשר מתעסק בשאלת ה"איך",

המעגל השני:

המורים שמבינים את תפקידם עומדים נבוכים אל מול ה"איך". איך ניתן להגיע ללבבות התלמידים? איך ניתן להבין ולחוות את חווית התלמיד?, איך ניתן להיות עבור התלמיד דמות מגדלת הרואה את צרכיו ומספקת לו אותם?

מעגל זה הוא החשוב ביותר, מעבר ללמידת חומר רב בתחום החינוך והנפש, המורים לומדים כי תהליך ההתפתחות הרגשית של הילד תלויה בהתפתחות הרגשית של המורים והיכולת שלהם לבצע בעצמם את ההתפתחות הנדרשת.

המעגל השלישי:

המעגל השלישי מתעסק בשאלת הפְּנִיּוֹת. אני בכוונה כותב "פְּנִיּוֹת", כי השאלות של המורים במעגל התפתחות זה מתעסקות בפניות חיצונית. בשלב זה המורים כבר יודעים מה חובתם וגם איך לעשותה, אבל תוהים איך ניתן לעשותה במסגרת הזמן? יש לנו כיתה של שלושים ילדים כיצד ניתן לעלות על הדעת שניתן לתת את התייחסות הרגשית הנכונה ולראות את צרכי כל אחד ואחד מהילדים?

האמת שמעגל התפתחות זה בניגוד לשני הראשונים, כמעט ואינו תלוי בלמידה הוא תלוי בהתפתחות האישית הנעשית במסגרת ההכשרה. הפניות שכביכול היא חיצונית, אובייקטיבית, המובעת על ידי הטענות "אין לנו זמן" "יש לנו הרבה ילדים בכיתה" הטענות נכונות חד משמעית. אבל זה לב ליבו של העניין, הפניות היא בעיקרה פנימית. מורה הפנוי רגשית לראות את הילד, מורה שיכול לבצע תהליך רגשי עם עצמו מגלה לפתע כי יש לו זמן ולהיפך, ההתייחסות הרגשית לתלמידים חוסכת זמן רב ובעיות משמעת רבות. תלמידים שמרגישים כי המורים מתעניינים בהם ורוצים לשמוע אותם נעשים פנויים יותר ללמידה, מרגישים מחוברים יותר ונותנים את ליבם, מוחם ובעיקר את רוחם לחוויות הכיתה ובכך בחסדי שמיים נעשית בהצלחה עבודת הקודש של המורה שהינה לחנך ולראות את התפתחותם של ילדי ישראל.